

dr hab. Jacek Lewkowicz, prof. UW
Uniwersytet Warszawski

11 refleksji po XI Kongresie Ekonomistów Polskich

1. Kongres jako spotkanie kilku pokoleń polskich ekonomistów

XI Kongres Ekonomistów Polskich był nie tylko ważnym wydarzeniem naukowym, lecz również okazją dla międzypokoleniowej integracji środowiska. W jednej przestrzeni spotkali się ekonomiści, którzy współtworzyli transformację ustrojową i pierwsze dekady gospodarki rynkowej, badacze ukształtowani już w warunkach integracji europejskiej oraz najmłodsze pokolenie naukowców. Takie współlistnienie perspektyw ma duże znaczenie dla rozwoju dyscypliny. Różne generacje wnoszą rozmaite doświadczenia, zrozumienie uwarunkowań geopolitycznych, otwartość na interdyscyplinarność, czy na nowe metody badawcze. Kongres stworzył przestrzeń, w której te kompetencje mogły się spotkać, choć nadal pozostaje pytanie o trwałość tego dialogu poza ramami wydarzenia.

W dłuższej perspektywie kluczowe będzie utrzymanie ciągłości międzypokoleniowego transferu wiedzy. Ekonomia rozwija się bowiem nie tylko poprzez kolejne publikacje, lecz także poprzez nieformalną wymianę doświadczeń, mentoring i wspólne projekty badawcze. Kongres przypominał, że kapitał ludzki środowiska jest kluczowym zasobem.

2. Między teorią a praktyką – sesje referatowe i panelowe

Atutem Kongresu było uwzględnienie w programie zarówno sesji naukowych, jak i paneli eksperckich z udziałem przedstawicieli nauki, biznesu czy administracji publicznej. Taki format sprzyja przepływowi wiedzy między badaczami a praktykami.

Sesje panelowe sprzyjały dyskusji nad aktualnymi wyzwaniami gospodarczymi i systemowymi, natomiast część referatowa stanowiła przestrzeń dla pogłębiania badań i rozwoju ekonomii. Takie połączenie jest szczególnie istotne w kontekście wciąż niewystarczającej integracji środowiska akademickiego z praktyką gospodarczą. Stałe kanały komunikacji między nauką a przedsiębiorcami i administracją mogłyby znacząco poprawić jakość polityk publicznych oraz zwiększyć społeczną użyteczność badań ekonomicznych.

3. Rozwój badań empirycznych i metod ilościowych, a bariera dostępu do danych

Jednym z widocznych trendów podczas Kongresu był dynamiczny rozwój badań empirycznych opartych na ekonometrii, uczeniu maszynowym oraz analizie danych tekstowych. Coraz częściej ekonomiści sięgają po dane mikro, dane administracyjne, informacje z mediów społecznościowych czy stenogramy debat parlamentarnych. Pozwala to przejść od analizy zagregowanych wskaźników do badania konkretnych mechanizmów decyzyjnych i zachowań różnych aktorów gospodarczych, społecznych lub politycznych.

Ta zmiana paradygmatu metodologicznego ma ogromny potencjał poznawczy. Umożliwia lepsze rozpoznanie heterogeniczności decyzji oraz identyfikację kanałów transmisji polityk publicznych. Jednocześnie ujawnia poważną słabość systemową: ograniczony dostęp do wysokiej jakości danych. Braki w infrastrukturze danych oraz restrykcyjne procedury udostępniania zasobów znacząco podnoszą koszty prowadzenia badań i spowalniają ich rozwój.

W dłuższej perspektywie konieczne jest potraktowanie danych jako dobra publicznego. Oznacza to nie tylko ich udostępnianie, lecz także inwestycje w dokumentację i bezpieczeństwo. Bez takiego podejścia trudno będzie w pełni wykorzystać potencjał nowoczesnych metod ilościowych.

4. Interdyscyplinarność, specjalizacja i granice „imperializmu ekonomii”

Współczesna ekonomia coraz częściej korzysta z dorobku innych dyscyplin, w szczególności socjologii, politologii i psychologii. To połączenie stanowi jedno z głównych źródeł jej siły poznawczej, umożliwiając analizę złożonych zjawisk przy użyciu sformalizowanych metod. Równocześnie niesie jednak ryzyko homogenizacji podejść badawczych oraz upraszczania procesów społecznych do tych aspektów, które łatwo poddają się kwantyfikacji. Przekraczanie takich barier stanowi wyzwanie, ale i szansę na przełomowe badania.

Postępująca specjalizacja sprzyja pogłębianiu wiedzy w wąskich obszarach, ale może też utrudniać formułowanie syntetycznych ujęć problemów o charakterze systemowym oraz dialog między subdyscyplinami. W tym kontekście coraz częściej pojawia się pytanie o granice „imperializmu ekonomii”, rozumianego jako skłonność do narzucania własnych narzędzi analitycznych innym obszarom badań społecznych. Trudność polega na znalezieniu równowagi między specjalizacją a otwartością poznawczą. Ekonomia powinna pozostać nauką zdolną do dialogu z innymi dyscyplinami, czy dziedzinami, nie tracąc przy tym własnej tożsamości metodologicznej.

5. Renoma polskich badań ekonomicznych

Kongres unaoczniał zarówno potencjał polskiego środowiska ekonomicznego, jak i skalę wyzwań związanych z budowaniem jego trwałej międzynarodowej rozpoznawalności. Coraz liczniejsze publikacje w uznanych czasopismach oraz udział w projektach międzynarodowych pokazują, że polscy ekonomiści są obecni w globalnym obiegu naukowym. Jednocześnie utrzymanie i wzmocnienie tej pozycji wymagają bardziej systemowego podejścia do rozwoju badań.

Badania na światowym poziomie wymagają stabilnego finansowania, konsekwentnego wsparcia naukowców oraz koncentracji na projektach o wysokiej wartości poznawczej. Szczególnego znaczenia nabiera możliwość budowania zespołów badawczych pracujących w dłuższym horyzoncie czasowym, co sprzyja kumulacji kompetencji i realizacji ambitniejszych programów badawczych. Wzmocnienie stabilnych ścieżek finansowania, w tym wynagrodzenia naukowców, mogłoby istotnie poprawić warunki prowadzenia badań oraz zwiększyć zdolność polskiego środowiska do realizacji projektów o charakterze przełomowym. Internacjonalizacja powinna obejmować nie tylko publikacje w zagranicznych czasopismach i wydawnictwach, lecz także aktywny udział w globalnych sieciach badawczych, mobilność naukowców oraz współtworzenie międzynarodowych konsorcjów. Bez takiego podejścia trudno będzie utrzymać konkurencyjność polskiej nauki ekonomii i zwiększać jej widoczność.

6. Nauczanie ekonomii w świecie niepewności i technologii

Zmieniające się otoczenie gospodarcze stawia nowe wymagania wobec edukacji ekonomicznej. Rosnąca niepewność, szybkie tempo zmian technologicznych oraz coraz większa złożoność procesów społeczno-gospodarczych sprawiają, że tradycyjny model kształcenia ekonomistów wymaga zasadniczej aktualizacji. Coraz większe znaczenie mają kompetencje analityczne, umiejętność pracy z danymi oraz rozumienie instytucjonalnych uwarunkowań decyzji gospodarczych. Z drugiej strony, takie umiejętności nie powinny zostać oderwane od teorii ekonomii.

Nauczanie oparte wyłącznie na standardowych schematach rozumowania okazuje się niewystarczające w świecie dynamicznych zmian. Studenci powinni być przygotowywani do krytycznej analizy danych, pogłębionej interpretacji wyników badań empirycznych oraz łączenia różnych

perspektyw teoretycznych. Równie istotne staje się rozwijanie zdolności do formułowania pytań badawczych oraz oceny jakości dostępnych źródeł informacji.

Ekonomia powinna być prezentowana jako narzędzie rozumienia rzeczywistości, a nie jedynie zbiór formalnych konstrukcji. Oznacza to większy nacisk na kontekst instytucjonalny, mechanizmy polityki gospodarczej oraz społeczne konsekwencje decyzji ekonomicznych. W takim ujęciu możliwe będzie kształcenie absolwentów zdolnych do odpowiedzialnego uczestnictwa w debacie publicznej i procesach decyzyjnych, a także do adaptacji w warunkach szybko zmieniającego się rynku pracy.

7. Sukces polskiej transformacji i nowe wyzwania

W debatach kongresowych wielokrotnie powracał temat sukcesu polskiej transformacji gospodarczej. Skala wzrostu dochodów, głęboka modernizacja struktury produkcji, czy trwała integracja z rynkami międzynarodowymi pozostają osiągnięciami o fundamentalnym znaczeniu. W perspektywie ostatnich trzech dekad Polska należy do grupy krajów, które najsukuteczniej wykorzystały możliwości otwarcia gospodarczego i członkostwa w Unii Europejskiej.

Jednocześnie coraz wyraźniej widać, że dalszy rozwój wymaga zmiany optyki. Polska stopniowo przestaje być gospodarką nadrabiającą zapóźnienia, a staje się krajem mierzącym się z wyzwaniami charakterystycznymi dla poziomu wysokiego dochodu. Obejmują one niekorzystne trendy demograficzne, rosnącą presję na finanse publiczne oraz konieczność przeprowadzenia kosztownej transformacji energetycznej. Są to procesy o długookresowym charakterze, których skutki będą kształtować ścieżkę rozwoju w kolejnych dekadach.

W tym kontekście coraz większego znaczenia nabiera jakość instytucji, efektywność polityk publicznych, inwestycje w kapitał ludzki oraz zdolność gospodarki do absorpcji innowacji. Oznacza to potrzebę odejścia od prostych strategii opartych na akumulacji kapitału i taniej pracy na rzecz modelu rozwoju opartego na wiedzy. Ekonomiści mają tu do odegrania istotną rolę, nie tylko w diagnozowaniu barier wzrostu, lecz także w projektowaniu rozwiązań uwzględniających długookresowe konsekwencje decyzji gospodarczych.

8. Niepewność i geopolityka jako nowy kontekst polityki gospodarczej

Współczesna gospodarka coraz wyraźniej funkcjonuje w warunkach podwyższonej i trwałej niepewności, wynikającej z napięć geopolitycznych, zmian klimatycznych oraz przyspieszonej transformacji technologicznej. Wydaje się, że dosyć wysoka niepewność staje się stałym elementem otoczenia decyzyjnego. W konsekwencji następuje przesunięcie akcentu z krótkookresowej optymalizacji na zarządzanie ryzykiem systemowym oraz budowanie odporności gospodarek na szoki zewnętrzne.

Rosnące znaczenie bezpieczeństwa energetycznego, odporności łańcuchów dostaw oraz stabilności instytucjonalnej wymusza redefinicję priorytetów polityki gospodarczej. Coraz częściej decyzje podejmowane są w warunkach ograniczonej informacji i podwyższonej zmienności, co zwiększa wagę scenariuszowego podejścia do prognozowania oraz narzędzi oceny ryzyka.

W tym kontekście rośnie także znaczenie jakości instytucji oraz wiarygodności polityki makroekonomicznej. Zdolność państwa do reagowania na szoki, utrzymania stabilności finansowej i koordynacji działań w sytuacjach kryzysowych staje się jednym z kluczowych czynników konkurencyjności gospodarki.

9. Polityki publiczne i finanse publiczne – między presją społeczną a kondycją fiskalną

Rosnące oczekiwania społeczne wobec państwa coraz wyraźniej zderzają się z ograniczeniami budżetowymi oraz narastającymi wyzwaniami fiskalnymi. Starzenie się społeczeństwa, potrzeby inwestycyjne związane z obronnością, dużymi projektami infrastrukturalnymi, transformacją

energetyczną oraz koszty obsługi długu publicznego powodują, że przestrzeń fiskalna staje się coraz bardziej ograniczona. W takich warunkach szczególnego znaczenia nabierają rzetelne analizy skutków polityk publicznych oraz instytucjonalne mechanizmy sprzyjające realnej odpowiedzialności fiskalnej. Projektowanie polityk publicznych wymaga także uwzględniania ich konsekwencji długookresowych w kontekście stabilnego rozwoju oraz potencjalnych interakcji między różnymi obszarami interwencji państwa.

Debaty kongresowe pokazały, że ekonomia ma w tym obszarze do odegrania kluczową rolę, zarówno diagnostyczną, jak i projektową. Dostarczanie wiarygodnych podstaw empirycznych staje się warunkiem koniecznym prowadzenia odpowiedzialnej polityki gospodarczej. Bez solidnego zaplecza analitycznego trudno będzie pogodzić rosnące cele społeczne z wymogami stabilności finansów publicznych oraz budować trwałe fundamenty rozwoju.

10. Sztuczna inteligencja w gospodarce – możliwości, dynamika zmian i debata o zagrożeniach

Sztuczna inteligencja z pewnością otwiera nowe możliwości w zakresie analizy danych, automatyzacji procesów oraz wzrostu produktywności w wielu sektorach gospodarki. Jednocześnie tempo zmian technologicznych jest bezprecedensowe, co mocno utrudnia formułowanie stabilnych prognoz dotyczących rynku pracy, struktury zatrudnienia czy długookresowej ścieżki wzrostu gospodarczego.

Dynamiczny rozwój narzędzi opartych na AI zwiększa niepewność co do skali i charakteru przyszłych zmian strukturalnych. Pojawiają się pytania o tempo automatyzacji, o rozwijanie kompetencji cyfrowych oraz o zdolność systemów edukacyjnych do adaptacji do nowych wymagań rynku pracy i przedsiębiorczości. W tym sensie sztuczna inteligencja staje się nie tylko wyzwaniem technologicznym, lecz także istotnym czynnikiem kształtującym politykę gospodarczą i społeczną. Równolegle toczy się intensywna debata o potencjalnych zagrożeniach związanych z rozwojem AI, obejmujących koncentrację rynku, bezpieczeństwo danych, wpływ na nierówności oraz jakość i tryb decyzji podejmowanych z udziałem algorytmów. Wiele z tych problemów wymaga skoordynowanych odpowiedzi regulacyjnych na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Dla ekonomistów oznacza to potrzebę prowadzenia badań zarówno opartych na danych, jak i rozwijania modeli teoretycznych obejmujących rolę AI. Równie istotny jest aktywny udział w projektowaniu ram regulacyjnych, które umożliwią wykorzystanie potencjału sztucznej inteligencji przy jednoczesnym ograniczaniu jej kosztów społecznych oraz zapewnieniu przejrzystości i odpowiedzialności procesów decyzyjnych.

11. Relacje ekonomistów z biznesem – niewykorzystany potencjał

Relacje między środowiskiem akademickim a biznesem pozostają w Polsce relatywnie ograniczone, mimo rosnącej złożoności wyzwań stojących przed gospodarką. Tymczasem bliższa współpraca mogłaby sprzyjać zarówno lepszemu wykorzystaniu wyników badań ekonomicznych, jak i bardziej precyzyjnemu definiowaniu problemów badawczych, osadzonych w realnych uwarunkowaniach funkcjonowania firm i rynków.

Ekonomiści mogą odegrać większą rolę w analizie barier rozwojowych przedsiębiorstw, ewaluacji instrumentów wsparcia, a także w projektowaniu regulacji sprzyjających innowacyjności i wzrostowi produktywności. Włączenie perspektywy akademickiej do procesów decyzyjnych w politykach publicznych i biznesie pozwala nie tylko poprawić jakość diagnoz, lecz także zwiększyć skuteczność wdrażanych rozwiązań.

Rozwój takich relacji wymaga otwartości obu stron oraz odpowiednich bodźców. Z jednej strony potrzebne są mechanizmy ułatwiające transfer wiedzy i wspólne projekty badawcze, z drugiej – większe uznanie dla współpracy z praktyką gospodarczą.